

μεθα ὅθεν εὐγνωμονέσταται διὰ τὰς συμβουλὰς σας, δὲν τὰς παραδεχόμεθα ὅμως.

— Σὺς ὀρκίζομαι εἰς τὴν τιμὴν μου, κυρία μου, ὑπέλαβεν ὁ Οὐίλδερ ἐν παραδόξῳ ἐμφάσει θεὸς τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς καρδίας του, ὅτι οἱ λόγοι μου ἦσαν εἰλικρινεῖς. Ἐπιμένω μάλιστα ἀκόμη λέγων, ὅτι μέγαν κίνδυνον θὰ διατρέξετε ἐπιβαίνουσαι τῆς Βασιλικῆς Καρολίνας, καὶ μαρτύρομαι τὸν Θεὸν ὅτι ταῦτα λέγων οὔτε τὸν πλοίαρχον προτίθεμαι νὰ βλάψω, οὔτε τοὺς κυρίους τοῦ πλοίου.

— Σὺς πιστεύομεν, κύριε, ἐπανελάβην ἡ χήρα τοῦ ναυάρχου, ἐν οἰκτιρμοῖσι μεδιάματι, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι ἀπατάσῃ ὀλίγον. — Σὺ δὲ, γέρον ναυτὰ μου, ἐπρόσθεσε, δὲν πρέπει νὰ σὲ ἀποχωρισθῶ οὕτω ὕπνευε, κτύπησε εἰς τὴν θύραν μου, θὰ σοὶ ἀνοίξουν καὶ θὰ συνομιλήσωμεν ἐκεῖ περὶ τῶν προτερημάτων καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἀειμνήστου ναυάρχου συζύγου μου.

Καὶ ταῦτα λέγουσα ἀπεχειρέτησε ψυχρῶς τὸν Οὐίλδερ καὶ ἀπειμακρύνθη μεγαλοπρεπεῖ τῷ βήματι. Τὴν ἠκολούθησε δὲ σκεπτικὴ ἡ παιδαγωγὸς καὶ πλησίον αὐτῆς ἐπορεύετο ἡ Γερτρούδη. Ὁ Οὐίλδερ ἐνόμισεν ὅτι κατέλαβεν αὐτὴν ὑποβλέπουσαν ἀνησυχῶς αὐτὸν ὅστις εἶχε διεγείρει τὴν συγκίνησίν της ἂν καὶ δὲν τῇ ἐνέπνευσε παρὰ φόβους ὅτε δὲ αἱ τρεῖς αὐταὶ κυρίαὶ ἐγένοντο ἄφαντοι μεταξὺ τῶν δένδρων, ὁ Οὐίλδερ ἀνεζήτησε τότε τὸν γέροντα Ῥυβέρτον ὅπως τῷ ἐκφράσῃ τὴν ἀπαρῆσκειάν του ἄλλ' αὐτὸς εἶχε σπύσει εἰς τὴν οἰκίαν μὲ τὴν γλυκεῖν ἰλιπίδα ὅτι ἐκεῖ ἤθελε λάβει τὴν ἀλοιβὴν τῆς κολακείας αὐτοῦ. (ἀκολουθεῖ)

ΤΑ ΕΡΕΪΝΙΑ

ἢ

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΩΝ ΤΩΝ ΚΡΑΤΩΝ.

ΚΕΦ. Α΄.

Ἡ περιήγησις.

Τὸ ἐνδέκατον τῆς βασιλείας τοῦ Ἀβδούλ-Χαμίτ, υἱοῦ τοῦ Ἀχμέτ, αὐτοκράτορος τῶν τούρκων, ἦτοι, ὅτε οἱ Ῥώσοι, νικηταί, ἐκυρίευσαν τὴν Ταυρίδα καὶ ἀνύψωσαν τὴν σημαίαν των ἐπὶ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀγοῦσης παραλίας, περιηγούμενη ἐν τῇ Ὄθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ διατρέχων τὰς χώρας αἰτίνες πάλαι ποτὲ ὑπῆρξαν τὰ βασίλεια τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Συρίας.

Περιφέρων πᾶσαν τὴν προσοχὴν μου, ἐπὶ τὰ περὶ τὴν ἐν τῇ κοινωνικῇ καταστάσει εὐπραγίαν τῶν ἀνθρώπων, εἰσερχόμεναι εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐποῦδαζον τὰ ἦθη τῶν κατοίκων, εἰσεχώρου ἐν τοῖς ἀνακτόροις καὶ ἐπισκόπουσαν τὴν τῶν κυβερνώτων διαγωγὴν, ἐνδιέτριβον εἰς τὰς ἐξο-

χὰς καὶ ἡρεῦνον τὴν τῶν γεωπονούντων καταστάσιν, καὶ πανταχοῦ ὄρωντος διαρπαγὴν καὶ ἐρήμοισιν, τυραννίαν καὶ δυστυχίαν, κατεθλίβετο ἡ καρδία μου ὑπὸ ἀνίας καὶ ἀγανακτήσεως. Ἐκάστην ἡμέραν εὕρισκον ἐν τῇ πορείᾳ μου ἀγρούς ἐγκαταλειμμένους, χωρῖα ἡρημωμένα, πόλεις κατεσκαμμένας, συχνάκις ἀπῆντων ἀρχαῖα μνημεῖα, ἐρείπια ναῶν, ἀνακτόρων, τειχῶν, στήλας, ὕδραγωγεία, τάφους, καὶ τὸ θέαμα τοῦτο στρέψαν τὸ πνευμά μου εἰς τὴν τοῦ παρελθόντος σπουδὴν, διήγειρεν ἐν ἐμοὶ στοχασμοὺς ἐμβριθεῖς καὶ μεγάλους.

Ἀφικόμενος ἐν τῇ ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Ὀρόντου πόλει τῆς Ἐμης, προσήγγισα τὴν ἐν ταῖς ἐρήμοις κειμένην Παλμύραν καὶ ἀπεφάσινα νὰ γνωρίσω τὰ τοσοῦτον ἐγκωμιαζόμενα αὐτῆς μνημεῖα μετὰ τριήμερον δὲ ἐν αὐχμηρᾷ ἐρήμῳ ὁδοιπορίαν, διελθὼν κοιλάδα ἐμπλεῶν ἄντρων καὶ τύμβων, αἴφνης ἐκβάς ἐκ ταύτης διώπτουσα ἀνοικομένην ἐν τῇ πεδιάδι τὴν ἐκπληκτικωτέραν τῆς εὐθραῆς σκηνὴν ἄπειροι στήλαι μεγαλοπρεπεῖς, ὄρθαι ἔτι, τοιαῦται ὅποιαί αἱ εἰσοδοὶ τῶν περιφράκτων ἡμῶν ἐπαύλεων, ἐξετείνοντο ἀχανεῖς κατὰ στίχους συμμετρικούς· μετὰ τῶν στηλῶν τούτων ἔκειντο ὑπερμεγέθη οἰκοδομήματα, τὰ μὲν σῶα, τὰ δὲ ἡμίπτωτα, καὶ πανταχοῦ ἡ γῆ ἐκαλύπτετο ὑπὸ παραπληθίων λειψάνων κορωνίδων, κιονοκράνων, μεσοστυλίων, θριγκῶν, παραστάδων, πάντων ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, καὶ τέχνης ἐξαισίου.

Μετὰ μίας ὥρας πορείαν, παρὰ τὰ ἐρείπια ταῦτα εἰσῆλθον ἐν τῷ περιδῶλῳ εὐρυχώρου τιῆς οἰκοδομήματος, ὅπερ πάλαι ποτὲ ἦτο ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἥλιον, καὶ φιλοξενηθεὶς παρὰ τῶν δυστυχῶν ἀράβων χωρικῶν, ὧν αἱ καλύβαι ἴδρυνται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προαυλίου τοῦ ναοῦ, ἀπεφάσινα νὰ διαμείνω ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ὅπως θεωρήσω λεπτομερέστερον τὴν καλλονὴν τῶν τοσοῦτων καλλιτεχνημάτων.

Καθημέραν ἐπισκεπτόμην ἐν τι τῶν μνημείων τούτων, καὶ ἐσπέραν τινα, ὅτε τὸ πνευμά μου ἦτο παραδεδομένον εἰς σκέψεις, προελθὼν μέχρι τῆς κοιλάδος τῶν τύμβων (vallées des sepulcres) ἀνέβην ἐπὶ τῶν περιοριζόντων αὐτὴν ὕψωμάτων, ὅπθεν ὁ ὀφθαλμὸς περιλαμβάνει συνάμα τὸ σύνολον τῶν ἐρειπίων καὶ τὸ ἄπειρον τῆς ἐρήμου. Ὁ ἥλιος εἶχεν ἤδη ἐξαφανισθῆ, ταινία ἐρυθρῶδης διετύπου τὰ ἔχνη του ἐπὶ τοῦ ὑπερορίου ὀρίζοντος τῆς Συρίας, ἡ πασιφανὴς σελήνη ἀπ' ἀνατολῶν, ὑπένερθεν βάσεως κυανολεύκου, ὑψοῦτο ἐπὶ τῶν ὀμαλῶν ὄχθων τοῦ Εὐφράτου, ὁ οὐρανὸς ἦν αἴθριος καὶ ὁ ἀῆρ γαλήνιος, τὸ ἀμυδρὸν σέλας τοῦ φωτὸς ἐμετρίαζε τὴν τῆς νυκτὸς φρικτὴν ἢ νεαρά αὐτῆς δρόσος κατεπράυνε τὴν θερμότητα τῆς ἐκκαιούσης γῆς, οἱ βοσκοὶ εἶχον ἀποσύρει τὰς καμήλους των, καὶ ὁ ὀφθαλμὸς οὐδεμίαν ἐβλεπε κίνησιν ἐπὶ τῆς μονοτόνου καὶ λευκοφάνου πεδιάδος. Εὐρεῖα σιγὴ ἐβασίλευεν ἐπὶ τῆς ἐρήμου καὶ

μόνον κατά μακρὰ διαλείματα ἤκούοντο κραυγαὶ πένθιμοι νυκτερινῶν τινῶν πτηνῶν καὶ ζώων.

Τὸ σκότος ἤρξε, καὶ τὰ βλέματά μου ἤδη ἐν τῷ λυκαυγείῳ δὲν διέκρινον, ἢ τὰ λευκοειδῆ φάσματα τῶν κίωνων καὶ τῶν τευχῶν . . .

Οἱ μνηστῆρες οὗτοι τόποι, ἡ εἰρηνικὴ αὕτη ἐσπέρα, ἡ μεγαλοπρεπὴς αὕτη σκηνὴ ἐνετύπωσαν εἰς τὴν ψυχὴν μου σύννοιαν θρησκευτικὴν, ἡ θεία μεγαλῆ; καὶ ἐρήμου ἤδη πόλεως, ἡ μνήμη τῶν παρελθόντων χρόνων, ἡ συμπαραβολὴ τῆς παρουσίας καταστάσεως, πάντα ταῦτα ἤγειρον εἰς τὴν καρδίαν μου σκέψεις ὑψηλάς. Καθεστῆς ἐπὶ βάρους κίονος καὶ ἐκεῖ στηρίζας τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τοῦ γόνατος, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῆς χειρὸς, διέφερον τὰ βλέματά μου ἐπὶ τῆς ἐρήμου, ὅτε ἀτενίζων ταῦτα ἐπὶ τῶν ἐρειπίων, πρεδόθην εἰς βαθὺν ῥεμβασμόν.

ΚΕΦ. Β΄.

Ἡ Μελέτη.

Ἐδῶ, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, ἐδῶ ἄλλοτε ἤνθησε πόλις εὐδαίμων· ἐδῶ ὑπῆρξεν ἡ καθέδρα ἰσχυρᾶς αὐτοκρατορίας, ναί! ἄλλοτε πλῆθος ἔμψυχον ἐξωογόνει τοῦ περιβόλου τῶν ἀφῶνων ἤδη τούτων τόπων, καὶ λαὸς δραστήριος διέτρεχε τὰς ἐρήμους ταύτας ὁδοῦς. Ἐπὶ τῶν τευχῶν τούτων, ὅπου βεσιλεύει βαθεῖα σιγὴ, ἀντήχουν ἀδιακόπως ὁ πάταγος τῶν τεχνῶν καὶ αἱ φωναὶ τῶν ἐορτῶν καὶ τῆς εὐθυμίας· τὰ σεσαρευμένα ταῦτα μάρμαρα ἀπετέλουν ἀνάκτορα κανονικά, οἱ καταπεπωκότες οὗτοι κίονες ἐκόσμουσαν τὸ μεγαλεῖον τῶν ναῶν, αἱ καταβρύχικαι αὗται στοαὶ καθίστανον ζωγραφικὰς τὰς δημοσίας πλατείας· ἐκεῖ, διὰ τὰ σεβαστὰ πρὸς τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ καθήκοντα, διὰ τὰς περιπαθεῖς περὶ τῆς τροφῆς φροντίδας του, συνέβρεε λαὸς πολυάριθμος, ἐκεῖ, βιομηχανία δημιουργικὴ ἀπολαύσεων ἐκάλεε τὰ πλούτη ὄλων τῶν κλιμάτων, καὶ ἔβλεπέ τις ἀνταλλασσομένην τὴν πορφύραν τῆς Τύρου πρὸς τὰ πολύτιμα νήματα τῆς Σηρικῆς, τὰ ἀδρὰ ὑφάσματα τῆς Κασσεμίρης πρὸς τοὺς μεγαλοπρεπεῖς τάπητας τῆς Λυδίας, τὴν ἤλεκτρον τῆς Βαλτικῆς πρὸς τοὺς μαργαρίτας καὶ τὰ ἀρώματα τῶν Ἀράβων, τὸν χρυσὸν τῆς Οὐρηγ πρὸς τὸν κασσίτερον τοῦ Thulé. Καὶ ἰδοὺ τώρα, τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης πόλεως τί ὑπάρχει; ἰσκελετὸς πένθιμος! ἰδοὺ, τῆς ἀπεράντου δυναστείας τί σώζεται; σκοτεινὴ καὶ ματαία ἀνάμνησις! Τὴν θορυβώδη σύρροην ἧτις συνεπικνούτο ὑπὸ τὰς στοὰς ταύτας διεδέχθη ἐρημία θανάτου, ἡ σιγὴ τῶν τάφων ἀνικατέστησε τὸν θοῦν τῶν δημοσίων πλατειῶν, ὁ πλοῦτος πόλεως ἐμπορικῆς μετεβλήθη εἰς φρικώδη δυστυχίαν, τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων ἐγένοντο φωλεὰ τῶν ἀγριμαίων ζώων, τὰ ποίμνια αὐλίζονται εἰς τὰ κατώφλια τῶν ναῶν, καὶ τὰ ἀκάθαρτα ἐρπετὰ ἰνοικοῦσιν εἰς τὰ ἁγιαστήρια τῶν θεῶν! . . . ἅ! πῶς ἐξέλιπε τὸσαῦτα δόξα! πῶς ἐμυδενίσθησαν τοσοῦτοι πόνοι! οὕτω λοιπὸν ἀπόλλυνται τὰ ἔργα

τῶν ἀνθρώπων! οὕτως ἐξαλείφονται αἱ δυναστεῖαι καὶ τὰ ἔθνη!

Καὶ ἡ ἱστορία τῶν παρελθόντων χρόνων ἀνεπολήθη ζωηρῶς εἰς τὴν διάνοιάν μου, ἀνεμνήσθη τῶν ἀρχαίων αἰώνων, καθ' οὓς εἴκοσι λαοὶ περιήρηντο ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων, ἐξέκρινον ἐν ἐμαυτῷ τὸν Ἀσσύριον ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Τίγρου, τὸν Χαλδαῖον ἐπὶ τῶν τοῦ Εὐφράτου, τὸν Πέρσην βασιλεύοντα ἐπὶ τοῦ Ἰδοῦ κατὰ τὴν Μεσόγειον· ἀπηρίθμησα τὰ βασίλεια τῆς Δαμασκού καὶ Ἰδουμαίας, τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ Σαμαρίας, τὰ μάχιμα κράτη τῶν Φιλισταίων, καὶ τὰς ἐμπορικὰς δημοκρατίας τῆς Φοινίκης· ἡ σχεδὸν ἔρημος νῦν αὕτη Συρία, ἔλεγον, ἠρίθμει τότε ἀπείρους ἰσχυρὰς πόλεις· αἱ πεδιάδες αὐτῆς ἐκαλύπτοντο ὑπὸ κωμῶν καὶ χωρίων, πανταχοῦ ἔβλεπέ τις ἀγροὺς γεωργημένους, ὁδοὺς συχναζομένας, οἰκήματα πεποικνωμένα . . . ἅ τί ἐγένοντο οἱ χρόνοι οὗτοι τῆς εὐπορίας καὶ τῆς ζωῆς; τί ἐγένοντο τὸσαῦτα λαμπρὰ δημιουργήματα τῆς ἀνθρωπίνης χειρὸς; ποῦ εἰσι τὰ περιτειχίσματα τῆς Νινευτ, τὰ τεῖχα τῆς Βαβυλώνης, τὰ ἀνάκτορα τῆς Περσπόλεως, οἱ ναοὶ οὗτοι τῆς Βαβελ καὶ τῆς Ἰερουσαλὴμ; ποῦ εἰσιν οἱ στόλοι τῆς Τύρου, τὰ ναυπηγεῖα τῆς Αἰγῆ, τὰ ἐργοστάσια τῆς Σιδῶνης καὶ τὸ πλῆθος τῶν ναυτῶν, τῶν πρωρέων, τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν στρατιωτῶν; καὶ οἱ ἔσσηνοι λατοῦ, τὰ θέρη, τὰ ποίμνια, καὶ πᾶσα αὕτη ἡ δημιουργία ζωϊκῶν ὄντων, ἧτις ἐνέπνεεν ὑπερηφάνειαν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς; Φεῦ! διέτρεξα τὴν ἠρημωμένην ταύτην γῆν! ἐπεσκέφθην τοὺς τόπους οἵτινες ὑπῆρξαν θέατρον τὸσαύτης λαμπρότητος, καὶ δὲν εἶδον ἢ ἐγκατάλειψιν καὶ ἐρημίαν . . . ἐζήτησα τοὺς ἀρχαίους λαοὺς καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ δὲν εἶδον ἢ ἴχνη ὅμοια πρὸς ἐκεῖνα ἅπερ ὁ ποῦς τοῦ παροδίτου καταλείπει ἐπὶ τοῦ κοινορίου.

Οἱ ναοὶ κατέρρευσαν, τὰ ἀνάκτορα ἀνετρίπησαν, οἱ λιμένες ἐνεχώθησαν, αἱ πόλεις κατεστράφησαν, καὶ ἡ γῆ, γεγυμνωμένη δὲν εἶναι πλέον ἢ τόπος τάφων . . . Παντοδύναμη! πόθεν προέρχονται μεταβολαὶ τοσοῦτον ἀπαίσιαι; ὑπὸ τίνων αἰτιῶν ἡ τύχη τῶν χωρῶν τούτων ἠλλοιώθη; διατί τοσαῦται πόλεις κατεστράφησαν; καὶ ὁ ἀρχαῖος οὗτος πληθυσμὸς δὲν ἀνεγεννήθη καὶ διετηρήθη;

Οὕτω παραδεδομένου ὄντος εἰς τὰς ὄνειροπολήσεις μου, νῆαι σκέψεις ἀδιαλείπτως παρίσταντο εἰς τὸν νοῦν μου. Τὸ πᾶν, ἐξηκολούθησα, παραπλανᾷ τὸν ἀλλολοισμὸν μου, καὶ ἐμβαλλει τὴν καρδίαν μου εἰς τὴν ταραχὴν τῆς ἀβεβαιότητος. Ὅτε αἱ χῶραι αὗται ἀπῆλθον παντὸς ὅτι συνιστᾷ τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν καὶ εὐτυχίαν, λαοὶ ἄπιστοι κατώκουν ταύτας: ὁ Φοινιξ, ὅστις ἀνθρωποθύτης εἰς Μολδοκ συνήγεν ὑπὸ τὰ τεῖχη του τὰ πλούτη ὄλων τῶν κλιμάτων· ὁ Χαλδαῖος ὅστις προσπίπτων ἐνώπιον ὄψεως (1) ὑπέτασσε πόλεις

(1) Le dragon Bel.

πλοῦσιαι, καὶ ἀπεγύμνω τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλείων καὶ τὰ τεμένη τῶν θεῶν ὁ Πέρσης, ὅστις, λατρευτὴς τοῦ πυρός, ἐδέχτο τοὺς φόρους ἀπείρων, ἐθνῶν· οἱ κάτοικοι αὐτῆς ταύτης τῆς πόλεως, οἵτινες, λατρευταὶ τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἄστρων ὕψωσαν τοσαῦτα μνημεῖα εὐμερίας καὶ πολυτελείας...

Ποίμνια πολυάριθμα, ἄγροὶ γόνιμοι, θέρη δαψιλῆ, πᾶν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ ἦναι τὸ ἀντίτιμον τῆς εὐσεβείας, ἔκειτο ἐν ταῖς χερσὶ τῶν εἰδωλολατρῶν τούτων. Καὶ τώρα ὅτε λαοὶ πιστοὶ καὶ ἅγιοι κατέχουν τὰς πεδιάδας ταύτας, αὗται εἰσὶν ἔρημοι καὶ ἄγονοι ἢ γῆ ὑπὸ τὰς ἡγιασμένας ταύτας χεῖρας δὲν παράγει εἰμὴ βάτους καὶ ἀψίθους· ὁ ἄνθρωπος σπείρει ἐν ἀγωνίαις καὶ δὲν ὀρέπει ἢ δάκρυα καὶ μερίμνας, ὁ πόλεμος, ὁ λιμὸς, ὁ λοιμὸς ἐπιπίπτουσι κατ' αὐτοῦ ἐναλλάξ. . . . Ἐν τούτοις οἱ λαοὶ οὗτοι δὲν εἶναι τὰ τέκνα τῶν προφητῶν; αὐτοὶ ὁ Ἰουσουλμάνος, ὁ Χριστιανός, ὁ Ἰουδαῖος δὲν εἶναι οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ λαοὶ, πληρωθέντες χαρίτων καὶ θαυμάτων; Διατί ἄρα αἱ προνομιεῦχοι αὗται φυλαὶ δὲν ἀπολαύουσι πλέον τῆς αὐτῆς εὐνοίας; διατί αἱ γαῖαι αὗται, αἱ ἁγιασθεῖσαι ὑπὸ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων, στεροῦνται τῶν ἀρχαίων εὐεργετημάτων; διατί μένουσιν ἐν αὐταῖς δίκην ἐξοριστῶν, μετενεχθέντων πρὸ τόσων αἰῶνων ἀπὸ ἐθνῶν ἄλλων εἰς τόπους ἄλλους;

Καὶ εἰς τὰς λέξεις ταύτας ἡ διάνοιά μου παρεκκολούθησε τὸν ῥοῦν τῶν περιπετειῶν, αἵτινες ἀμοιβαδὸν μετεβίβασαν τὸ τῆς γῆς σκῆπτρον εἰς λαοὺς θεοσεβείας καὶ ἠθῶν διαφόρων, ἀπὸ τῶν λαῶν τῆς ἀρχαίας Ἀσίας, πρὸ τοῦ νεαροῦ τῆς Εὐρώπης. Τὸ ὄνομα τοῦτο τῆς γενετήρας γῆς ἐξῆπνισεν ἐν ἔμοι τὸ περὶ πατρίδος αἰσθημα, καὶ στρέψας πρὸς αὐτὴν τὰ βλέμματά μου, ἐνητένισα πάντας τοὺς διαλογισμοὺς μου ἐπὶ τῆς, ἐν ἣ ἐγκατέλιπον ταύτην, στάσεως.

Ἀνεπόλησα τὰς ἀφθόνας καλλιεργημένας αὐτῆς πεδιάδας, τὰς μεγαλοπρεπῶς διακεχαραγμένας αὐτῆς ὁδοὺς, τὰς πολυπληθεῖς αὐτῆς πόλεις, τοὺς ἐπὶ πασῶν τῶν θαλασσῶν διακεχυμένους αὐτῆς στόλους, τοὺς πλήρεις τελῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν Ἰνδιῶν αὐτῆς λιμένας, καὶ συγκρίνων τὸ δραστήριον αὐτῆς ἐμπόριον, τὴν ἐκτεταμένην αὐτῆς ναυτιλίαν, τὰ πλοῦσια αὐτῆς μνημεῖα, τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν τῶν κατοικῶν τῆς, πρὸς πᾶν ὅ,τι παραπλήσιον πάσαι ποτὲ ἢ Αἴγυπτος καὶ Συρία κατεῖχεν, ἀσμένως ἐπανεύρισκον τὴν παρελθούσαν τῆς Ἀσίας λαμπρότητα ἐν τῇ νεωτέρᾳ Εὐρώπῃ· ἀλλὰ παραχρῆμα τὰ θέλητρα τῆς οὐνευροπολήσεώς μου ἐξέλιπον ὑπὸ τελευταίου τινὸς ἔσου συγκρίσεως. Σκεπτόμενος ὅτι τοιαύτη ἢ τὸν ἄλλοτε ἢ ἐνεργητικότης τῶν χωρῶν, ἃς ἐθεώρουν, ἴτε οἶδεν, εἶπον, ἐὰν τοιαύτη δὲν θὰ ἦναι ἢ ἐρήμως καὶ τῶν ἰδίων ἡμῶν τόπων; Τίς οἶδεν ἐὰν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Σηκουάνα καὶ τοῦ Ταμίσεως ἐκεῖ, ὅπου ἤδη, ἐν τῇ συμφορῇ τοσούτων ἀπολαύσεως, ἡ καρδία καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνεπαρ-

κοῦσιν εἰς τὴν πληθὺν τῶν ἀντιλήψεων, τίς οἶδεν ἐὰν ὁδοιπόρος τις, ὡς ἐγώ, δὲν θὰ καθεσθῆ ἡμέραν τινὰ ἐπὶ ἀφώων ἐρείπιων, καὶ μεμονωμένος δὲν θὰ θρηνήσῃ τὴν τέφραν τῶν λαῶν καὶ τὴν μνήμην τοῦ μεγαλείου τῶν;

Εἰς τοὺς λόγους τούτους οἱ ὀφθαλμοὶ μου ἐνεπλήσθησαν δακρύων, καὶ καλύπτων τὴν κεφαλὴν μου διὰ τῆς πτέρυγος τοῦ μανδύου μου, παρεδόθη ἐν εἰς μελαγχολίας περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων μελέτας· ἄ! ἀλλοίμονον εἰς τὸν ἄνθρωπον, εἶπον ἐν τῷ ἄλγει μου, τυφλῆ εἰμαρμένη ἀποφασίζει τὴν τύχην του! ἀνάγκη ἀπαισιος διέπει εἰκὴ τὴν τύχην τῶν θνητῶν· ἀλλ' ὅχι· μυστήρια οὐρανίου δικαιοσύνης ἐκπληροῦνται! Θεὸς μυστηριώδης ἐκτελεῖ τὰς ἀκατανόητους γιῶμας του! ἀναμφιβίλως κατὰ τῆς γῆς ταύτης ἐπίνευχε κρυφίον ἀνάθεμα· ἐκδικούμενος φυλάς παρελθούσας, κατηράσθη τὰς παρούσας· ὡς τίς τολμᾷ νὰ ἐρευνήσῃ τὰ βάθη τῆς θεότητος;

Καὶ διέμεινα ἀκίνητος καὶ βεβυθισμένος εἰς βαθεῖαν μελαγχολίαν.

ΚΕΦ. Γ΄.

Τὸ φάντασμα.

Ἐν τούτοις κρότος τις ἐπλήξε τὸ οὖς μου, ὅμοιος τῷ τῆς μετσειριζομένης ἐσθῆτος καὶ τῶν βραδυπόρων βημάτων ἐπὶ χλόης ξηρᾶς καὶ δονουμένης. Ἀνήσυχος, ἤρα τὸν μανδύαν μου καὶ ῥίπτων πανταχοῦ βλέμμα λαθραῖον, αἴφνης πρὸς τ' ἀριστερά μου εἰς τὸ σκίφος τῆς σελήνης, διὰ τῶν κίωνων καὶ τῶν ἐρείπιων παρακειμένου τινὸς ναυῦ, εἶδον λευκοειδὲς φάντασμα, ἀπέραντον, ἐνδεδυμένον ἱματισμὸν τοιοῦτον, ὡς ζωγραφίζου τὰ ἐκ τῶν τάφων ἐξερχόμενα μορμολύκεια. Ἐφριξα, καὶ ἐνῶ τετραραγμένος ὑπὸ τρόμου ἐδίσταζον ἂν πρέπη νὰ φύγω, ἢ νὰ σεβαιωθῶ περὶ τοῦ φαινομένου, ἤκουσα τόνους βαρεῖς φωνῆς βαθείας ἀποτελοῦντας τὸν ἐξῆς λόγον· « Ἔως πότε ὁ ἄνθρωπος θὰ ἐνοχλεῖ τοὺς οὐρανοὺς δι' ἀλόγων μεψιμοιριῶν; ἔως πότε διὰ ματαίων κραυγῶν θὰ κατηγορεῖ τὴν τύχην διὰ τὰ δεινὰ του; οἱ ὀφθαλμοὶ του θὰ κλείονται ἄρα πάντοτε εἰς τὸ φῶς καὶ ἡ διάνοιά του εἰς τὰς ἀντιλήψεις τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ λόγου; πανταχοῦ παρίσταται αὐτῷ ἡ ἐναργὴς αὐτῆ ἀλήθεια καὶ δὲν τὴν βλέπει ποσῶς! ἡ φωνὴ τοῦ λόγου πλήττει τὸ οὖς αὐτοῦ, καὶ δὲν ἀκούει ταύτην! ἄνθρωπε ἄδικε! ἐὰν πρὸς μίαν στιγμὴν δύνασαι ν' ἀναβάλλῃς τὰ θέλητρα ἅπερ γοητεύου τὰς αἰσθήσεις σου, ἐὰν ὁ νοῦς σου ἦναι ἱκανὸς νὰ νοήσῃ τὴν φωνὴν τοῦ συλλογισμοῦ, ἐρώτησον τὰ ἐρείπια ταῦτα! ἀνάγγωσ τὰ ὅποια σοὶ προσφέρουν μαθήματα! . . . Καὶ σεῖς, μάρτυρες εἰκοσι διαφόρων αἰῶνων, τεμένησρά! Τάφοι σεβαστοί! τείχη ἄλλοτε ἐνδοξα, παρουσιασθῆτε ἐν τῇ δίκῃ τῆς φύσεως αὐτῆς! ἔλθετε εἰς τὸ δικαστήριον ὑγιοῦς νοοῦ· ἵνα μαρτυρήσῃτε κατὰ κατηγορίας ἀδίκου! ἔλθετε νὰ κατεξελέγητε τὰς κομπορρημασύνας ψευδοῦς σοφίας

καὶ εὐσεβείας, ὑποκριτικῆς καὶ νὰ ἐκδικήσῃτε τὴν γῆν καὶ τοὺς οὐρανοὺς, κατὰ τοῦ συκοφαντοῦ-τος αὐτοῦ ἀνθρώπου.

Τίς ἐστὶν ἡ τυφλὴ αὕτη εἰμαρμένη ἣτις ἄνευ κανόνων καὶ νόμων ἀποφασίζει τὴν τύχην τῶν θνητῶν; Τίς ἐστὶν ἡ ἄδικος αὕτη ἀνάγκη, ἣτις συγγέει τὴν ἐκβασιν καὶ τῶν συνετῶν καὶ τῶν ἀνοήτων πράξεων; Εἰς τί συνίστανται τὰ οὐράνια ταῦτα ἀναθέματα ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων; ποῦ ἐστὶν ἡ θεία αὕτη ἀρὰ ἡ διαιωρίζουσα τὴν ἐρήμωσιν τῶν παρελθόντων χρόνων! Οἱ οὐρανοὶ μετέβαλον τοὺς νόμους των, καὶ ἡ γῆ τὴν πορείαν της; ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου ἐξέλιπεν ἐκ τοῦ διαστήματος; αἱ θάλασσαι δὲν ἐγείρουν πλέον τὰ νέφη; αἱ βροχαὶ καὶ αἱ χιόνες διαμένουν ἀκίνητοι ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ; Τὰ ὄρη κρατοῦσι τὰς πηγὰς των; οἱ ῥύακες ἐξαντλοῦνται; τὰ φυτὰ στεροῦνται τῆς βλαστήσεως καὶ καρπώσεώς των; Ἀποκρίθητι, γενεὰ ψεύδους καὶ κακίας, ὁ Θεὸς ἐκλόνησε τὴν ἀρχικὴν καὶ σταθερὰν ταύτην τάξιν ἣν αὐτὸς αὐτός ἐν τῇ φύσει ὥρισεν; Ὁ οὐρανὸς ἤρνήθη εἰς τὴν γῆν, ἡ δὲ γῆ εἰς τοὺς κατοίκους αὐτῆς τὰ ἀγαθὰ ἅπερ ἄλλοτε ἐχορήγησεν αὐτοῖς; ἐὰν οὐδὲν μετεβλήθη ἐν τῇ δημιουργίᾳ, ἐὰν τὰ αὐτὰ μέσα ἅπερ ὑπῆρξαν ὑφίστανται ἔτι, διατί αἱ παρούσαι γενεαὶ δὲν εἶναι ὅ,τι καὶ αἱ παρελθούσαι; Ἄ! ἐσφαλμένως μέφοδοθε τῆς τύχης καὶ τῆς θεότητος! ἄδικως ἀποδίδετε εἰς τὸν θεὸν τὴν αἰτίαν τῶν δεινῶν σας! Εἰπέ, γενεὰ πονηρὰ καὶ ὑποκριτικὴ! ἐὰν οἱ τόποι οὗτοι ἤρημώθησαν, ἐὰν πόλεις μεγάλαὶ ἠφανίσθησαν, ἄρα ὁ Θεὸς ἐπήνεγκε τὸν ὄλεθρον τούτων; ἄρα ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἀνέτρεψε τὰ τεῖχη ταῦτα, καθεῖλε τοὺς ναοὺς τούτους, ἠκρωτηρίασε τοὺς κίονας τούτους, ἡ χεὶρ τοῦ ἀνθρώπου; ἄρα ὁ τοῦ Θεοῦ βραχίον ἤνεγκε τὸν σίδηρον ἐν τῇ πόλει καὶ τὸ πῦρ ἐν τῇ πεδιάδι, ἀπέκτεινε τὸν λαόν, ἐνέπρησε τὰ θέρη, ἀνέσπασε τὰ δένδρα, καὶ ἠφάνισε τὴν γεωργίαν, ἡ ὁ βραχίον τοῦ ἀνθρώπου; Καὶ ὅτε καταστραφέντων τῶν θερισθέντων, ἐπῆλθεν ὁ λιμὸς, μήπως ἡ θεία ἐκδίκησις ἐπήνεγκε τοῦτον, ἡ ἡ ἄφρων τοῦ ἀνθρώπου ὀρμή; Ἐὰν ἐν τῷ λιμῷ ὁ λαὸς ἐτρέφη τροφαῖς ἀκαθάρτοις καὶ ἐνέσκηψε νόσος, ἄρα ἡ θεία ὀργὴ ἐπέμψε ταύτην ἢ ἡ ἀφροσύνη τοῦ ἀνθρώπου; ἐὰν ὁ πόλεμος, ἡ σιτοδεία, ὁ λοιμὸς ἐθέρισαν τοὺς κατοίκους, καὶ ἡ γῆ ἠρημώθη, ἄρα ὁ Θεὸς εἶναι αἴτιος; ἡ ἀπληστία αὐτοῦ λαφυραγωγεῖ τὸν φιλόπνον, διαρπάζει τοὺς παραγωγικοὺς ἀγροὺς καὶ λεηλατεῖ τὰς πεδιάδας ἢ ἡ τῶν κυβερνώντων ἀπληστία; ἡ ἐπαρσις τοῦ Θεοῦ διεγείρει πολέμους φοιτικούς ἢ τῶν βασιλέων καὶ τῶν ὑπουργῶν αὐτῶν; τὸ μισθωτῶν τῶν τοῦ Θεοῦ ἀποφάσεων, ἢ τὸ μισθωτῶν τῶν δαγάνων τοῦ νόμου ἀνατρέπει τὴν τύχην τῶν οἰκογενειῶν; Τὰ πάθη τέλος τοῦ Θεοῦ, ὑπὸ μυστηρίου μορφᾶς, συνταράττουσι τὰ άτομα καὶ τοὺς λαοὺς, ἢ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐὰν ἐν τῷ ἄχθει τῶν δεινῶν των δὲν γινώσκουσι τὴν θερα-

πείαν τούτων, πρὸς τὸν θεὸν πρέπει νὰ ἀποδώσωμεν τὴν ἄγνοιαν ταύτην ἢ πρὸς αὐτοὺς τούτους; Ἐὰν ὁ Θεὸς ἦναι ἀγαθὸς δύναται νὰ ἦναι αἴτιος τῶν δεινῶν σας; Ἐὰν ἦναι δίκαιος, δύναται νὰ ἦναι συνένοχος τῶν ἐγκλημάτων σας; ὄχι, ὄχι, τὰ παράδοξα, καθ' ὧν ὁ ἄνθρωπος ἀγανακτεῖ, δὲν ἀνήκουσι ποσῶς εἰς τὴν τύχην, τὸ σκότος, ἐνῶ τὸ λογικὸν αὐτοῦ πλανᾶται, δὲν ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν· τὰ αἰτία τῶν συμφορῶν του δὲν ἐκπέμπονται ἐκ τῶν οὐρανῶν ἀλλὰ κεῖνται παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν κρύπτονται ἐν τῷ κόλπῳ τῆς θεότητος, ἀλλὰ καθεδρεύουσιν ἐν αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ φέροντι ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ του.

Ψιθυρίζεις καὶ λέγεις· « Διὰτι λαοὶ ἄπιστοι ἀπήλασαν οὐρανίων καὶ γῆτινων εὐεργετημάτων; διατί γενεαὶ ἅγιοι εἰσὶν ἤττον εὐδαίμονες παρὰ λαοὺς ἀσεβεῖς. Ἄνθρωπε τεθαμβωμένε! Ποῦ κεῖται ἡ σκανδαλίζουσα σε ἀντιλογία; ποῦ εἶναι τὸ αἰνίγμα ὅπερ εὗρισκεις ἐν τῇ οὐρανίᾳ δικαιοσύνη; εἰς σὲ αὐτὸν ἀνατίθημι τὴν στάθμισιν τῶν χαρίτων καὶ τῶν ποινῶν, τῶν αἰτίων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων. Εἰπέ ἂ ὅτε οἱ ἄπιστοι οὗτοι παρετήρουν τοὺς οὐρανίους καὶ γῆτινους νόμους, ὅτε εὐφωῶς ἐκανόνιζον τὰς ἐργασίας αὐτῶν πρὸς τὴν τάξιν τῶν τοῦ ἔτους ὥραν καὶ τὴν φορὰν τῶν ἀστέρων, ἔπρεπεν ὁ θεὸς νὰ ταραξῆ τὴν τοῦ παντὸς ἰσορροπίαν, ἵνα διαψύσῃ τὴν φρόνησίν των; ὅτε αἱ χεῖρές των ἐκαλλίεργουν μετ' ἐπιμελείας καὶ ἰδρώτος τὰς πεδιάδας ταύτας, ἔπρεπε νὰ παρατρέψῃ τὰς βροχὰς καὶ τὴν γονιμοποιὸν δρόσον, ἵνα ἐκφυτρώσωσιν ἐν αὐταῖς ἀκανθαὶ; ὅτε, ἵνα καταστήσωσιν εὐφορον τὴν ἄγονον ταύτην γῆν, κατεσκεύαζον διὰ τῆς βιομηχανίας των ὑδραγωγεῖα, διώρυσσον ὄχετοὺς καὶ μετέφερον, διὰ τῶν ἐρήμων, ἀπώτατα ὕδατα, ὥφειλεν ὁ Θεὸς ν' ἀπαντήσῃ τὰς πηγὰς τῶν ὀρέων; ὥφειλε ν' ἀποσπάσῃ τὰ διὰ τῆς τέχνης γεννώμενα προϊόντα, νὰ ἐρημώσῃ τὰς διὰ τῆς εἰρήνης συνοικιζομένας πεδιάδας, νὰ ἀνατρέψῃ τὰς ὑπὸ τῆς ἐργασίας ἀκμαζούσας πόλεις καὶ νὰ διατάξῃ τέλος τὴν διὰ τῆς σοφίας τῶν ἀνθρώπων ἐμπεδωθεῖσαν τάξιν; Καὶ τίς ἐστὶν ἡ ἀπιστία αὕτη, ἣτις ἐθεμελίωσε διὰ τῆς φρονήσεως, ἔσωσε διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ ἐνίσχυσε διὰ τῆς δικαιοσύνης βασιλεία; ἣτις ἀνήγειρε πόλεις ἀκμαίας, ἀνώρυξε λιμένας βαθεῖς, ἀπέξῆρανεν ἑλληνοσοποιᾶ, ἐκάλυψε τὴν θάλασσαν διὰ πλοίων, τὴν γῆν διὰ κατοίκων, καὶ, ὁμοίᾳ πρὸς τὸ δημιουργῶν πνεῦμα, διέχυσεν ἐπὶ τοῦ κόσμου τὴν κίνησιν καὶ τὴν ζωὴν; Ἐὰν τοιαῦτη ἦναι ἡ ἀσεβεία ὅποια τίς εἶναι λοιπὸν ἡ ἀληθῆς πίστις; ἡ ἀγιότης συνίσταται εἰς τὸ καταστρέφειν; Ὁ Θεὸς, ὅστις κατοικίζει τὴν ἀτμοσφαῖραν ὑπὸ πτηνῶν, τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν ὑπὸ ζώων, ὁ Θεὸς ὅστις ζωογονεῖ τὴν φύσιν πᾶσαν, εἶναι λοιπὸν Θεὸς ἐρειπίων καὶ τάφων; τὴν καταστροφὴν αὐτῆς ὡς ὑπόκλισιν καὶ τὸν ἐμπρησμόν ὡς θυσίαν; στεναγμοὺς ἐπιθυμεῖ ἀντὶ ὕμνων, φωνεῖ ἀντὶ λατρευτῶν, κόσμον ἐρημον καὶ

κατεστραμμένον ἀντὶ ναῶν; Ἴδου ἐν τούτοις, γενεαὶ ἅγιοι καὶ πισταί, ὅποιά εἰσι τὰ ἔργα σας! Ἴδου οἱ καρποὶ τῆς εὐσεβείας σας! ἀπεκτείνετε τοὺς λαοὺς, ἐνεπρήσατε τὰς πόλεις, κατεστρέψατε τὴν γεωργίαν, εἰς ἐρημίαν τὴν γῆν μετέβαλετε, καὶ αἰτεῖτε τὴν ἀντιμισθίαν τῶν ἔργων σας! ἔπρεπεν, ἀναμφιβόλως, νὰ γίνωνται δι' ὑμᾶς θιάσματα! ἔπρεπε νὰ ἐγείρονται οἱ γεωπόνοι οὗ; σφαγιάζεστε, νὰ ἀνοικοδομῶνται τὰ τεῖχη, ἅπερ κατεδαφίζετε, νὰ ἀναγεννῶνται τὰ θέρη ἅπερ καταστρέφετε, νὰ συνάγωνται τὰ ὕδατα ἅπερ διασκεδαζετε, καὶ νὰ συγκροῦνται τέλος πάντες οἱ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς νόμοι οὗτοι οὗ. αὐτὸς ὁ Θεός, ὡς δεῖγμα τῆς λαμπρότητος καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ καθίδρυσεν, οἱ αἰώνιοι καὶ προγενέστεροι πάντων τῶν κωδίκων καὶ πάντων τῶν προφητῶν οὗτοι νόμοι, οἵτινες, ἀναλλοίωτοι, δὲν δύνανται νὰ διαστραφῶσιν οὔτε ὑπὸ τῶν παθῶν, οὔτε ὑπὸ τῆς ἀμαθείας τῶν ἀνθρώπων! Ἄλλὰ οἱ ἔμπαθεῖ; οἵτινες παραγνῶριζον τούτους, οἱ ἀμαθεῖ; οἵτινες δὲν ἀνυψίσκουν πῶσως τὰς αἰτίας οὐδὲ προβλέπουν τὰ ἀποτελέσματα, ἐν τῇ ἀδελτηρίᾳ αὐτῶν εἶπον·

« Τὸ πᾶν εἶναι τυχαῖον, εἰμαρμένη τυφλὴ δια-
 « χεεὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν ἐπὶ τῆς γῆς, χω-
 « ρεῖς ἢ φρόνησις ἢ ἡ παιδεία νὰ ἡμπορώσιν νὰ
 « προφυλάσσωσιντο ἐκ τούτου· ἡ γλώσση ὑποκρι-
 « τικῆ χρώμενοι εἶπον « τὸ πᾶν προέρχεται ἐκ
 « τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἀρέσκεται εἰς τὸ νὰ διαψεύ-
 « δηται ἡ σοφία καὶ εἰς τὸ νὰ καταισχύνηται ὁ
 « λόγος... » καὶ ἡ ἀμάθεια καυχηθεῖσα ἐν τῇ
 « κακεντρεχεῖᾳ αὐτῆς, « οὕτως, εἶπε, θὰ ἐξισωθῶ
 « πρὸς τὴν παιδείαν ἥτις με τραυματίζει, θὰ κα-
 « ταστήσω ἀνωφελεῖ τὴν φρόνησιν ἥτις με καχο-
 « ποιεῖ καὶ με ἐνοχλεῖ » ἡ δὲ ἀπληστία προσέ-
 « θηκεν « εὖτω θὰ καταπιεῶ τὸν ἀσθενῆ καὶ θὰ
 « εὐδρώσκω τοὺς καρποὺς τῶν πόνων του καὶ θὰ
 « λέγω, ὁ Θεὸς ἐψήφισατο τοῦτο, ἡ εἰμαρμένη
 « τὸ ἠθέλησεν. » Ἄλλ' ἐγὼ ὁμνῶ εἰς τοὺς νόμους
 « τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς καὶ εἰς τοὺς διέ-
 « ποντας τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ὅτι ὁ ὑποκριτῆς
 « θὰ πλανᾶται ἐν τῇ ἀπάῃ αὐτοῦ, ὁ ἄδικος ἐν
 « τῇ ἀρπαγῇ του, καὶ ἡ γῆ θὰ μεταβάλῃ τὴν πε-
 « ριφορὰν της πρὶν ἢ ἡ ἀμάθεια κατανικήσῃ τὴν
 « σοφίαν καὶ τὴν παιδείαν, καὶ ἡ πλάνη ὑπερτε-
 « ρῆσιν τὴν φρόνησιν, ἐν τῇ δυσχερεῖ καὶ ἀκατα-
 « λήπτῳ τέχνῃ τοῦ νὰ παρέχωσιν αὐτῷ τὰς ἀλη-
 « θεῖς ἀπολαύσεις του, καὶ νὰ ἰδρῦσούν ἐπὶ ἀρχα-
 « δάντων βίσεων τὴν εὐδαιμονίαν του.

ΚΕΦ. Δ'.

Ἡ ἐκθεσις.

Οὕτως ἐλάλησεν τὸ φάντασμα· ἐγὼ δὲ ἐκπεπληγ-
 μένος ὑπὸ τοῦ λόγου τούτου καὶ τὴν ψυχὴν τε-
 παραγμένος ὑπὸ διαφόρων στοχασμῶν, διέμεινα
 ἐπὶ πολὺν χρόνον σιωπηλός· τέλος ἐνθάρρυνθεις
 εἰς τὸ νὰ λάβω τὸν λόγον, τῷ εἶπον· « ὦ δαι-
 μόνιον τῶν τάφων καὶ τῶν ἐρείπιῶν! ἡ παρου-

σία καὶ ἡ αὐστηρότης σου κατετάραξαν τὰς αἰ-
 σθήσεις μου, ἀλλ' ἡ εὐθύτης τοῦ λόγου σου πε-
 ριποιεῖ πίστιν εἰς τὴν ψυχὴν μου.

(ἀκολουθεῖ)

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΜΑΪΟΣ.

Πάλαι Ἀθηنيῶν, ἐπανειδὸν, ἕαρος ἱσταμένου, τὴν περιώμῳμον πάλιν τοῦ Κέρωπος, καὶ δὲν ἠ-
 σθάνθη, ὡς ἄλλοτε, τὴν καρδίαν μου πάλλουςαν
 βιαϊότερον. Τὸ πρῶτον, ἤμην ὡς τις ψυχρὸς καὶ
 ἀδιάφορος παρεπίδημος.

Πόσα μετεβλήθη εἰς τε τὰς Ἀθήνας καὶ καθ'
 ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα!

Ὁ ἄγγελος τοῦ θανάτου, λαβὼν εἶδος τε καὶ
 φωνὴν χολέρας, ἐπλανήθη μέλας καὶ αἱματώεις
 ἐπὶ τοῦ Ἀστεως, τοῦ Πειραιῶς καὶ κατὰ τὸ Αἶγαῖον.
 Ἡ κατοχὴ ἐπέσεισε μάλιστα ἀπειλῆς κατὰ τῆς
 πολυπαθοῦς πατρίδος μας· καὶ ἡ Ἑλλὰς σήμερον
 παρίσται ξένον τι καὶ δυσδιάλυτον αἰνίγμα. Εἶ-
 ναι συνταγματικὴ ἀλλὰ καὶ δορυάλωτος, ἀνεξάρ-
 τητος ἀλλὰ καὶ δεδουλευμένη, ἔχει βουλὰς καὶ
 ὑπουργεῖα, ἀλλὰ φρουρεῖ αὐτὴν ξένη λόγχη...

Ἦν πρῶτα, ὡς αἱ παρούσαι, ἐαρινὴ καὶ τοῦ
 Μαΐου.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ πατριωτικὴ μέθη καθ' ἣν
 πολλοὶ ἐφωράθησαν προπίνοντες τοῖς χρήμασι τὴν
 πατρίδα, κατὰ τὸ Πλουταρχικὸν δὴ τοῦτο, κα-
 τεῖχε τοὺς πάντας.

Αἴφνης στόλος ἀτμήρης καὶ στρατὸς μὴ Ἕλλην
 προσορμίζεται ἐκεῖ, ἔπου, ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸ Ἄλαι-
 μον ἀκρωτηρίου, πρόκειται τις εἶον ἀγκῶν, καὶ
 κάμπαντι τοῦτον ἐντὸς κρηπίς ἐστὶν εὐμεγέθης
 καὶ τὸ περὶ αὐτὴν βωμοειδὲς, τάφος τοῦ Θεμιστο-
 κλέους· καὶ παρὰ τοῦτον ἐγείρεται σήμερον τα-
 πεινὸς καὶ ἀκαλλωπιστὸς ὁ τάφος τοῦ νεωτέρου
 Θεμιστοκλέους, τοῦ Μικαύλη.

Ἐκεῖ βροχθεῖ τὸ κύμα τῆς Σκλαμίνος θρηνώδες,
 καὶ ὑπέρκειται τὸ ὄρος ὁ Κορυθαλλός, ἐφ' οὗ ὁ
 Εἰρήνης ἔστησε τὸν ὑπερόπτην θρόνον του, ἵνα ἴδῃ
 τὴν ἀθάνατον νίκην τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς
 βαρβαρότητος.

Καὶ ἰδοὺ ἀστράπτουσιν, ὑπὸ τὰς πρώτας τοῦ
 Ἑλληνικοῦ ἡλίου ἀκτίνας, λόγχοι καὶ ὄπλα στρα-
 τιωτῶν καὶ ἀκούεται κρότος τυμπάνου καὶ ἦχος
 σάλπιγγος ἀρτίου, καὶ παρίστανται ἀποβιβαζόμε-
 νοι τῶν νεῶν, ἔλκοντες ὄλμους καὶ τηλεβόλα,
 ἄνδρες στιβαροί, βαίνοντες ἐν πολεμικῇ παρατά-
 ξει καὶ προτεινόντες αἰχμὴν καὶ δόρυ ὡς ἐπὶ ἐκ-
 πορθήσει πολεμίας χώρας. Ἀκούεται κέλευσμα
 στρατιωτικόν. Ἡ φάλαγξ ἔστη καὶ ἰδοὺ ἐπὶ τὸ
 αἱματόφυρτον ἑλλητικὸν ἔδαφος ἐμπήγει διὰ σφύ-